

L'avaluació de la implantació de la normativa: la perspectiva sociolingüística i glotopolítica¹

*Evaluating the implantation of prescriptive grammar:
the sociolinguistic and glottopolitical approach*

F. Xavier VILA
Universitat de Barcelona

Data de recepció: 3 de juny de 2014

Data d'acceptació: 29 de setembre de 2014

RESUM

Aquest article intenta contribuir a la construcció de la teoria i la metodologia d'estudi de la implantació del canvi lingüístic regulat, bo i partint de l'experiència acumulada sobretot mitjançant diversos estudis d'implantació terminològica. El seu objectiu és intentar aclarir quines aportacions conceptuals es poden fer al terreny de la implantació des d'una perspectiva sociolingüística i presentar el guió de treball per a la recerca en implantació de la terminologia d'inspiració sociolingüística.

PARAULES CLAU: política lingüística, terminologia, llengua catalana, estandardització lingüística, implantació.

ABSTRACT

This article seeks to be a contribution to the development of the theory and the methodology for the study of the implantation of regulated language change, on the basis of the experience obtained through various studies of terminology implantation. It aims at clarifying the conceptual contributions that sociolinguistics can make to the field of implantation, and presents a script for research on the implantation of terminology.

KEYWORDS: language policy, terminology, Catalan language, language standardization, implantation.

CORRESPONDÈNCIA: F. Xavier Vila. Universitat de Barcelona. Departament de Filologia Catalana. Gran Via de les Corts Catalanes, 585. 08007 Barcelona. A/e: fxvila@ub.edu. A/I: <http://fxvila.wordpress.com/>. Tel.: 934 035 632.

1. La bibliografia citada en el text ha quedat recollida en un document a part, juntament amb la dels altres treballs de la secció monogràfica.

1. L'AVALUACIÓ DE LA IMPLANTACIÓ EN LA POLÍTICA LINGÜÍSTICA CLÀSSICA

Una de les paradoxes de les activitats que sovint s'engloben sota el rètol de «planificació lingüística» és el fet que, en general, tendeixen a ser poc *planificades*, ja que no solen realitzar-se d'acord amb un pla ordenat i clarament especificat que arrenqui de la selecció del problema i conclougui amb l'avaluació dels resultats. En aquest sentit, la major part de les operacions glotopolítiques s'allunyen del cànon del que seria desitjable d'acord amb els models de les polítiques públiques, segons els quals una intervenció sobre la realitat social passaria per una sèrie d'etapes (cf. Boix i Vila, 1998: 288):

1. La *selecció del problema*, és a dir, la decisió que determinada qüestió ha de ser abordada i pot ser modificada.
2. La *definició del problema*, és a dir, la fixació dels termes en què s'ha d'entendre la qüestió abordada i la fixació dels objectius.
3. La *formulació de les línies d'actuació*, o sigui la definició de com s'ha d'abordar la resolució del problema.
4. La *posada en pràctica de les mesures previstes*, és a dir, l'execució dels plans previstos, l'elaboració i difusió dels materials necessaris, etc.
5. L'*avaluació de les actuacions*, o sigui la comprovació de l'acompliment dels objectius fixats.
6. L'*acabament o el replantejament de la política adoptada*, és a dir, la conseqüència de l'actuació en termes ja sigui de tancament del problema —i aprofitament dels resultats— o de revisió de la política adoptada —des de com es va seleccionar el problema fins a com s'ha efectuat l'avaluació.

Una de les mancances principals a l'hora de parlar de *planificació* lingüística és el fet, comunament acceptat, que en l'àrea d'estudi de les intervencions sobre la llengua, les etapes d'avaluació i replantejament, si escau, de les mesures adoptades, rarament es duen a terme. Tal com s'afirma contundentment en una obra encara plenament vigent: «[...] it is generally the case that evaluation is a neglected area of language planning» (Kaplan i Baldauf, 1997: 37).

El camp de la intervenció sobre el corpus és en aquest sentit paradigmàtic de la tradicional postergació de l'avaluació de resultats en el món de la política lingüística. Durant la seva primera etapa, entre els seixanta i els setanta del segle passat, hom tendí a creure que qüestions com l'estandardització de les llengües o el seu cultiu estilístic eren reptes essencialment tècnics (cf. Hornberger, 2006; Jernudd i Nekvapil, 2012; Ricento, 2000). Cal recordar que els anys seixanta i setanta són moments daurats per a les ideologies socials intervencionistes, ja sigui a causa de l'avenç del bloc comunista, ja sigui pel prestigi de l'estat del benestar europeu. De fet, un dels pares de la disciplina, Einar Haugen, era un noruegoamericà que estudià la planificació lingüística en un estat tan clarament intervencionista com la Noruega de mitjan segle xx. En aquest context resultava raonable pensar que si unes institucions normatives elaboraven unes propostes tècnicament ben fonamentades i les posaven a disposició dels usuaris, allò que els especialistes concebien com a mers «problemes lingüístics» de caire pràc-

tic es resoldrien de manera quasi natural (Eastman, 1983; Fishman, Ferguson i Das Gupta, ed., 1968; Rubin i Jernudd, ed., 1971).²

D'acord amb aquest *model clàssic o racional* que concebia la política lingüística com una activitat eminentment *de dalt a baix*, la majoria dels models d'intervenció sobre el corpus lingüístic —com ara el model d'estandardització de Haugen (1983) o el de gestió lingüística de Jernudd i Nekvapil (1987)— van dedicar poc espai a analitzar les conseqüències de l'èxit o manca d'èxit de les propostes innovadores llançades pels reguladors de la llengua. No és estrany, doncs, que l'estudi de la implantació hi tingui escassa rellevància. Un cop d'ull al model de Haugen (1983) —partint de la traducció de Lamuela (1994: 122)— ens permet copsar com l'avaluació dels resultats sembla produir-se només una vegada, mentre s'està duent a terme el procés de difusió de la varietat ja codificada, sense explicitar-ne la retroacció sobre la codificació i sense afectar aparentment el procés d'elaboració:

TAULA 1
El model d'estandardització lingüística d'Einar Haugen (1983)
enriquit per Kaplan i Baldauf (1997: 29)

	<i>Forma (política lingüística)</i>	<i>Funció (cultiu)</i>
<i>Societat (planificació social)</i>	1. Selecció (procediments de decisió) a) determinació del problema b) fixació de normes	3. Realització/vehiculació (difusió educativa) a) procediments de correcció b) avaluació
<i>Llengua (planificació de l'estructura)</i>	2. Codificació (procediments d'estandardització) a) codificació gràfica b) codificació gramatical c) codificació lexical	4. Elaboració (desenvolupament funcional) a) modernització terminològica b) desenvolupament estilístic

Per què ha dedicat tan poc interès a l'avaluació la política lingüística més clàssica? Certament, és possible que aquesta manca d'interès tingui a veure amb les grans complexitats que planteja aquesta activitat (Kaplan i Baldauf, 1997: 90-94). Entre aquestes dificultats, una de les més significatives és que, de manera majoritària, els models de planificació del corpus disponibles s'ocupen de teoritzar sobre objectius de gran abast que impliquen una transformació massiva de grans col·lectius humans al llarg de períodes substancials de temps. És raonable assumir que l'avaluació de resultats d'objectius macrosociolingüístics resultarà molt més problemàtica que no pas la d'objectius macrosociolingüístics i/o parcials, que afectin un petit nombre d'individus i/o aspectes limitats del seu comportament lingüístic (Haarmann, 1990; Vila, 2014). Però l'escàs interès per l'estudi de la implantació deu tenir també una motivació ideològica:

2. Val a dir que aquesta perspectiva que avui sol presentar-se com a global no pot extrapolar-se a totes les escoles de politologia lingüística. De fet, simultàniament, a Europa, ni la sociolingüística continental ni la sociolingüística de la minorització no combregaven pas amb aquesta visió idíl·lica de la gestió de les llengües (Schlieben-Lange, 1958; Williams, 1992; Vila, 2014).

atesa la concepció de la política lingüística *de dalt a baix* de l'època, és probable que els autors dels models clàssics donessin per suposat que l'èxit de les propostes normatives *adequades* era bàsicament una qüestió de temps i d'insistència.

2. ALGUNES APORTACIONS SOCIOLINGÜÍSTIQUES A L'ESTUDI DE LA IMPLANTACIÓ

A partir dels anys vuitanta, els resultats de les experiències de planificació i l'evolució de la recerca sociolingüística i glotopolítica en general van anar evidenciant que la concepció dirigista i descendent de les dècades anteriors no responia a la realitat de la dinàmica sociolingüística, i hom va anar prenent consciència que allò que aparentava ser simplement problemes tècnics de fet constituïen veritables reptes teòrics, polítics i socials de gran envergadura (Ricento, 2000; Jernudd i Nekvapil, 2012). Les disciplines socials del llenguatge van haver d'enfrontar-se amb fets com ara que les presumptes solucions tecnocràtiques neutres en realitat afavorien interessos partidistes que no podien identificar-se amb el bé comú, o amb la constatació que les propostes generades als despatxos no eren adoptades tal com era previst per unes poblacions que resultaven tenir més a dir del que hom havia suposat anteriorment. Aquestes i altres circumstàncies van afavorir que la sociolingüística i la planificació lingüística s'anessin replantejant i produïssin, entre altres, tres aportacions que considerem d'interès per a l'anàlisi de la implantació:

- Una comprensió més dinàmica i pluralista de l'agentivitat sociolingüística.
- Una visió del fet lingüístic com a fenomen inherentment social i multidimensional.
- Una comprensió de la llengua sobre la base de l'heterogeneïtat estructurada.

Una de les principals aportacions de la recerca sociolingüística i en política lingüística a partir dels anys vuitanta ha estat la concepció de la societat com a entitat plural i dinàmica (Jernudd i Nekvapil, 2012). Hom pren consciència que els actors del canvi lingüístic són múltiples, que sovint tenen interessos divergents i que tot sovint funcionen en direccions contraposades. Tot plegat fa que la política lingüística vagi passant d'un paradigma dirigista i descendent (*de dalt a baix*) a uns plantejaments molt més plurals i participatius en què les mesures *de dalt a baix* es combinen amb les actuacions *de baix a dalt*. Aplicat a l'estudi que ens ocupa, això implica que qualsevol temptativa de comprendre la implantació de les innovacions normatives ha de partir de la idea que aquesta és el fruit d'un procés en què els promotors de la intervenció normalitzadora no treballen sobre un col·lectiu homogeni, sinó sobre un conjunt d'agents socials de tipus molt divers —des d'individus fins a poders públics, passant per associacions professionals, institucions educatives, mitjans de comunicació, etc.— que tenen un paper actiu, per bé que desigual, des d'abans de començar el procés, durant tot el procés, i fins i tot després del procés. En aquest sentit, per exemple, l'arribada de la societat de la informació i el capitalisme tardà han obert les portes de totes dues activitats a un nombre d'agents molt més elevat del que havia estat la norma fins fa relativament poques dècades (Vila, 2014).

Una segona gran innovació que aporta la sociolingüística més contemporània a l'estudi de la implantació és la idea que la llengua no és tan sols un *sistema*, sinó també altres coses: molt especialment, una *activitat social*. Seguint la metàfora de Coulmas (2005), les llengües són similars a un esdeveniment esportiu: no tenen existència fins que un conjunt de persones es posen a actuar —certament, seguint unes regles—, i cessen d'existir en el mateix moment que les persones deixen d'actuar. Quan la manca d'ús esdevé permanent, de fet, ens trobem davant de *llengües mortes*, de les quals, com a molt, i amb sort, en resta el cos inert en forma de gramàtiques i diccionaris, les traces en forma d'obres literàries o d'enregistraments. És en aquest sentit que tant en psicolingüística com en sociolingüística i en lingüística aplicada s'està estenent l'ús del verb *llenguar* (en anglès, *linguaging*) en lloc del substantiu reïficador *llengua* perquè els idiomes són, en primer lloc, activitats humanes (Swain, 2006).

La suma del sistema i el seu ús tampoc no explica el fet lingüístic en la seva totalitat. Fins i tot en els casos d'individus molt propers com puguin ser germans o pares i fills, la interacció lingüística sempre es produeix entre persones que tenen *coneixements* no totalment coincidents. Tal com mostren *ad nauseam* els estudis variacionistes, tots els components lingüístics, des de la fonologia fins al discurs, contenen elements de variació que mai no són sabuts exactament igual per tots els membres de la comunitat de parlants (Labov, 1994, 2001a i 2001b). La diferència entre coneixement i ús resulta doncs crucial per a l'estudi de la implantació: sense coneixement no hi pot haver ús, encara que el coneixement no garanteixi, en absolut, l'ús.

Al costat de la dimensió de sistema, de pràctiques socials i d'objecte de coneixement, encara hi ha una altra dimensió essencial per a entendre la realitat lingüística: el fet que els elements del sistema són objecte de representacions, de connotacions, d'actituds i motivacions (Labov, 2001b). Aquestes idees o creences condicionen des dels actes de parla més trivials —«us presento el meu *home / marit / company / parella / nòvio / amant / en Joan...*»— fins a l'estructuració de qualsevol discurs o fins i tot la tria de registres o llengües. Usem el terme que usem —els esmentats o altres, com ara *ideologies lingüístiques, prejudicis lingüístics, imaginàries sociolingüístics*, etc.— el cert és que les pràctiques lingüístiques i l'evolució dels sistemes idiomàtics estan fortament condicionades per infinitat de variables de tipus sociocognitiu i emotiu, de manera que sense aquestes *idees* no podem capir el comportament lingüístic humà.

En suma, si l'estudi de la implantació vol mesurar el grau d'ús d'unes solucions, això no pot dur-se a terme sense tenir en compte simultàniament les *característiques formals* de les propostes que volen difondre's, les *connotacions* que s'hi associen i el grau de coneixement que en poden tenir els seus usuaris potencials.

Finalment, una tercera aportació de la sociolingüística que pot resultar de gran interès per a l'estudi de la implantació és el coneixement sobre l'estructuració de la diversitat lingüística i social. Tots els corrents de la sociolingüística coincideixen a concebre com a internament divers l'espai social i sociocultural que forneix la matriu en què interactuen els parlants i en el qual, en socialitzar-se, els membres de cada comunitat de parla aprenen a modular les seves tries. De fet, en bona mesura, la sociolin-

güística constitueix «la ciència de les tries que fan els parlants» (Coulmas, 2005). Aquesta idea de l'*heterogeneïtat estructurada* es tradueix en la identificació de diverses formes d'estructura sociolingüística rellevants:

a) En primer lloc, la diversitat estructural inherent a l'organització social. D'una banda, les societats no són homogènies, i els individus s'adscriuen a nombrosos grups segons la seva edat, classe social, grup etnonacional, religió, sexe/gènere, etc. D'altra banda, els individus no s'associen entre ells de manera aleatòria sinó sobre la base de xarxes socials que configuren comunitats de tipus divers. No podrem entendre les dinàmiques lingüístiques sense comprendre l'estructura de les xarxes humanes en què es vehiculen i la natura dels fluxos comunicatius que hi tenen lloc.

b) En segon lloc, la diversitat sociosimbòlica de l'espai social. L'espai social s'estructura cognitivament en àrees diferents, sovint regulades per principis diferents, que denominem *campes socials* (Bourdieu i Wacquant, 1992: 71-90), o el seu paral·lel (inexacte) que en sociolingüística sol denominar-se *àmbits d'ús* (Fishman, 1972). En cadascun d'aquests camps socials, els individus adopten, segons les seves capacitats, rols diferents, com actors que van alternant entre obres diferents segons els seus interessos, els escenaris o els interlocutors. En aquest context de diversitat social, els individus modulen els seus usos d'acord amb els seus objectius, en allò que denominem *variació funcional*.

c) En tercer lloc, la multimodalitat o multiplicitat dels canals de comunicació. El desenvolupament de l'escriptura va implicar una bifurcació fonamental pel que fa als canals de comunicació lingüística dels éssers humans. Des d'aleshores, la complexificació tecnològica ens ha dut a una progressiva multiplicació dels canals, que van des del paisatge lingüístic escrit fins a les plataformes virtuals, i des dels aparells de reproducció musical portàtils fins als aparells de telefonia mòbil, en una expansió de la multimodalitat de la qual no som capaços d'imaginar aturador.

d) En quart lloc, la diversitat de formats verbals i comunicatius a disposició dels usuaris. La diversitat social, sociocognitiva i la multimodalitat tenen el seu reflex en les formes de producció lingüística. Com a mínim d'ençà que l'ésser humà va distingir entre la descripció, l'explicació i la narració, els repertoris lingüístics humans han anat incorporant de manera incessant nous formats verbals, nous gèneres i/o estils. Per no anar més enllà del marc d'una aula, allà on els nostres avis amb prou feines concebien res més que les classes magistrals, la lectura del llibre de text i les lliçons memoritzades, els nostres infants aprenen a fer seminaris i debats en grup, recerca col·laborativa de materials a Internet amb pissarres digitals, exposicions a classe amb suport de materials audiovisuals múltiples, defensa argumentada de posicions contraposades.

Dos exemples aplicats permetran constatar com aquestes aportacions poden ajudar a replantejar l'anàlisi de la implantació dels canvis planificats.

D'una banda, la necessitat de distingir entre sistema, coneixement, ús efectiu i valoracions ens condueix a estructurar les anàlisis d'implantació a partir d'un model senzill que incorpori com a mínim les dimensions següents (vegeu la figura 1):

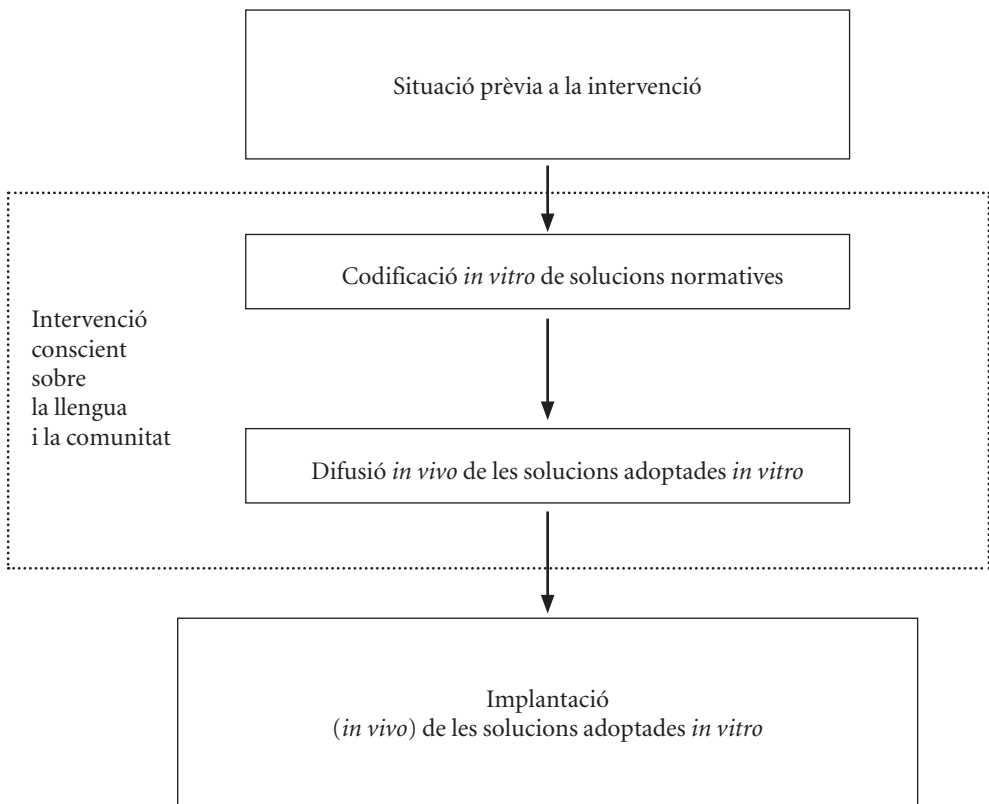
1. *Codificació* (en anglès, *codification*): avaluació de la situació de l'àrea d'estudi i selecció (*in vitro*) d'unes solucions en detriment d'altres.

2. *Difusió (dissemination)*: facilitació (*in vivo*) del coneixement i la valoració positiva de les solucions elegides entre els destinataris, si escau en detriment de les formes concurrents.

3. *Implantació (implantation)*: mesura d'ús efectiu entre els usuaris de les formes codificades.

FIGURA 1

Esquema del procés d'intervenció conscient sobre la llengua aplicat a la intervenció sobre el corpus

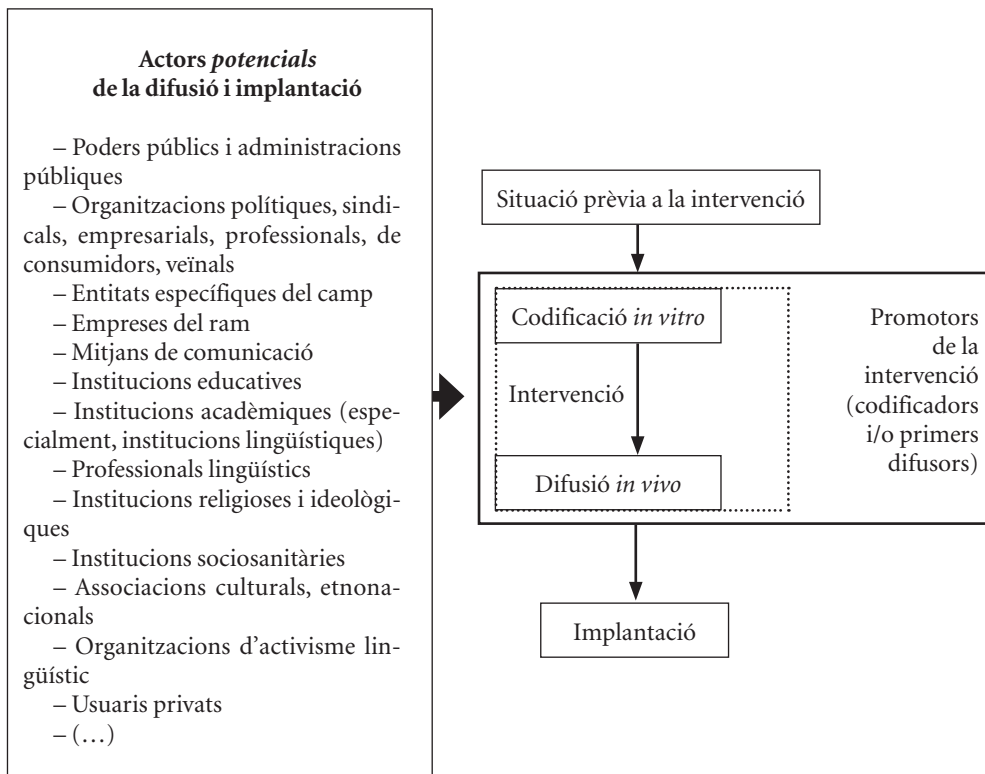

No cal dir que aquest esquema no deixa de ser una simplificació del procés, perquè la situació prèvia a la intervenció no és en absolut immòbil, atès que la intervenció no es realitza totalment *in vitro*, sinó que incideix des del primer moment en alguns dels destinataris, perquè la concepció en fases és una estilització d'un procés molt més confús, i perquè la implantació no és un afer de tot o res, sinó gradual, ple de matisos i amb possibilitat de canvis en funció de noves circumstàncies. En tot cas, però, aquest model permet delimitar de manera adequada els conceptes vinculats a les tres grans etapes que cal tenir en compte en l'avaluació de la implantació d'una innovació lingüística planificada: la codificació, la difusió i la implantació.

D'altra banda, la consciència que cal tenir present el paper tingut en la implantació per tota la constel·lació d'actors sociolingüístics més enllà dels seus mers impulsors implica transformar els models d'intervenció sobre la llengua i fer lloc a la resta d'actors al costat dels promotors del canvi. Això és el que, de manera sintètica, es reflecteix en la figura 2, que sintetitza de manera molt esquemàtica quins podrien ser alguns dels principals actors en la promoció o rebuig d'un canvi lingüístic en el marc d'un estat nació propi de la societat informacional. Lògicament, no tots els agents tenen el mateix pes en totes les intervencions: per posar només dos exemples, les escoles de primària i secundària no tindran pràcticament cap importància en la normalització dels termes corresponents a un esport minoritari com ara l'escalada esportiva o l'esgrima, però el seu paper serà en canvi molt més transcendental a l'hora d'implantar les solucions normatives dels punts controvertits de la sintaxi. Igualment, el pes de cada agent en cada etapa —codificació i difusió— també variarà segons el cas i el model adoptat: tornant a la terminologia, hi ha àrees científiques en què la codificació va tenir un paper principal dels especialistes i altres en què el procés ha estat liderat per les institucions acadèmiques. Correspondrà a cada estudi d'analitzar el pes de cadascun d'aquests agents en cada cas i el seu paper en cada estadi.

FIGURA 2

Actors potencials en una intervenció sobre el corpus

3. LES LÍNIES DE RECERCA EN IMPLANTACIÓ TERMINOLÒGICA: LA RECERCA D'INSPIRACIÓ SOCIOLINGÜÍSTICA

3.1. *Les línies de recerca en implantació terminològica*

Resulta paradoxal que un dels camps en què més esforços s'hagin realitzat per tal de desenvolupar una metodologia coherent que permeti avaluar el grau d'implantació de les formes normalitzades *in vitro* sigui el camp de la terminologia, una àrea que rarament se sent vinculada directament amb la política lingüística. L'any 1986, per exemple, Pierre Auger plantejava que el procés d'*aménagement terminologique*, és a dir, de planificació terminològica, podia enunciar-se com una sèrie de sis grans fases ben fàcils de relacionar amb tot el que hem dit fins ara:

1. *Recerca*, durant la qual *a)* s'identificaria el projecte, *b)* es definiria el treball terminogràfic i *c)* es duria a terme el treball terminogràfic pròpiament dit.
2. *Normalització*, etapa de codificació o estandardització *in vitro* de les propostes.
3. *Difusió*, durant la qual es donarien a conèixer les formes seleccionades per les vies més adients.
4. *Implantació*, etapa en la qual es passaria del coneixement passiu de les formes entre els seus destinataris a la seva utilització.
5. *Avaluació i control*, que idealment no es donarien només al final del procés sinó també al llarg de tota la intervenció.
6. *Actualització*, és a dir posada al dia en funció de les innovacions constants.

Dues són les línies de recerca en implantació de terminologia que s'han desenvolupat fins ara:

— La recerca d'inspiració socioterminològica (Quirion, 2010; Montané, 2012). Aquestes propostes parteixen de l'estudi d'un camp terminològic i es basen en l'anàlisi massiva de textos mitjançant eines de tractament automatitzat. A causa de la seva orientació metodològica, els estudis realitzats en aquesta línia han treballat sobretot producció escrita de forma quantitativa.

— La recerca d'inspiració sociolingüística (vegeu Vila, dir., Nogué i Vila, 2007, i Gresa, 2013), per la seva banda, ha analitzat la implantació lingüística combinant mètodes quantitius i qualitius etnogràfics, explorant tant els usos escrits com els orals, i posant atenció especial a comprendre la *comunitat d'usuaris*.

A les línies següents explorarem algunes de les característiques d'aquesta segona línia d'investigació.

3.2. *La recerca sobre implantació terminològica d'inspiració sociolingüística*

L'anàlisi de la implantació d'un repertori de termes o fins i tot d'un sol terme des d'una perspectiva sociolingüística s'entén com una operació de recerca en ciències socials concebuda per verificar la relació entre uns plans d'actuació, les accions empreses i les seves conseqüències sociolingüístiques, i segueix les etapes de recerca tal com es

descriuen en els manuals clàssics de recerca en ciències socials (vegeu especialment Quivy i Campenhoudt, 1995), amb determinades adaptacions *ad hoc*. El procés (vegeu la figura 3) comença amb la selecció d'una àrea terminològica determinada, i continua amb la seva exploració i caracterització, tant des del punt de vista social i sociolingüístic com estrictament terminològic. Un cop coneguda l'àrea, hom pot delimitar el marc teòric a partir del qual s'enfrontarà amb la recerca, i procedir a determinar els objectius concrets de cada estudi, els termes que se sotmetran a anàlisi i les tècniques que s'empraran. En acabat d'aquestes activitats de preparació cal passar a les etapes de recollida, tractament i anàlisi de les dades, procés que permet arribar a l'elaboració de l'informe de recerca. Finalment, hom pot difondre els resultats de la recerca en els circuits adients (per a una presentació detallada del procés, vegeu Vila i Nogué, 2007).

Un dels elements singulars de la recerca en implantació d'inspiració sociolingüística és l'èmfasi que cal posar en l'estudi del funcionament de l'ecosistema lingüístic analitzat, almenys en tres grans dimensions:

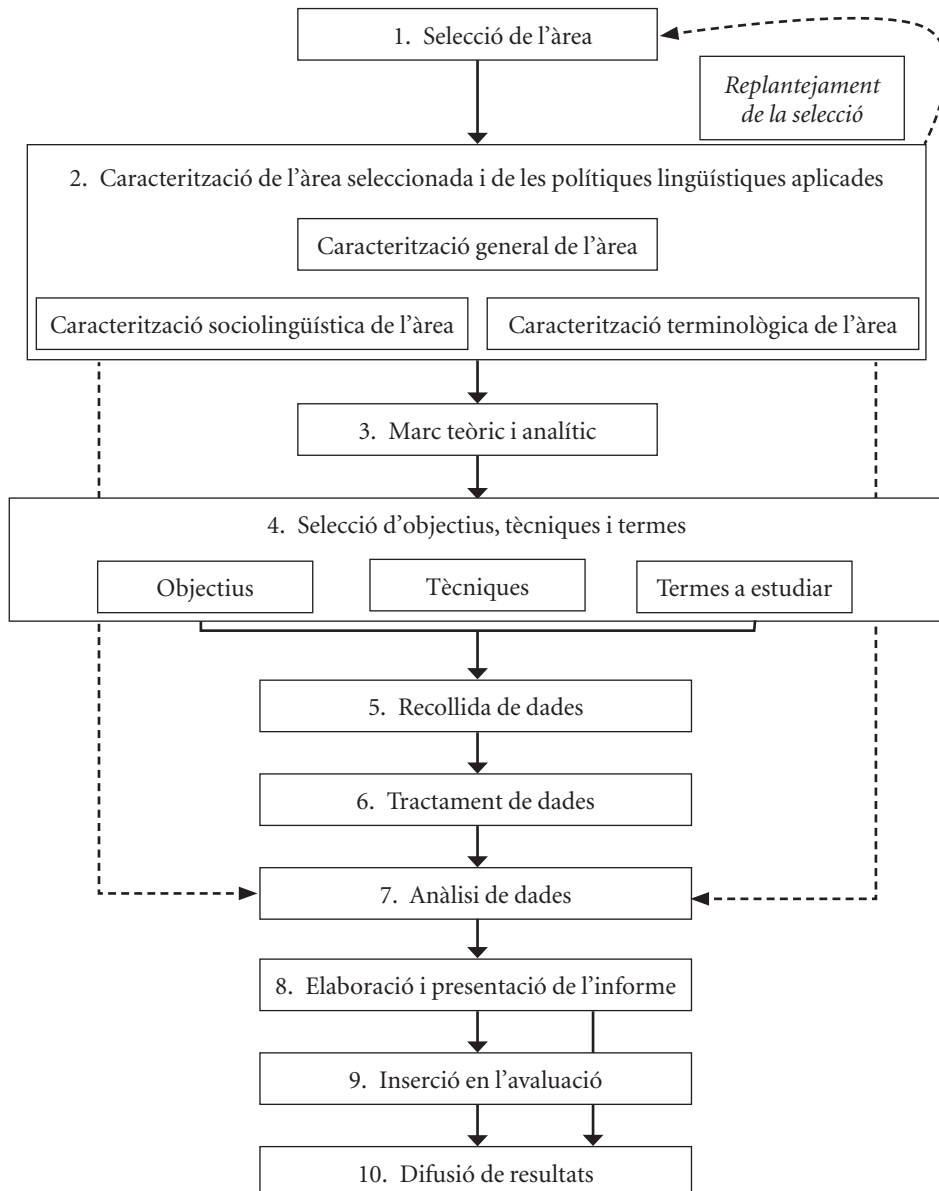
1. Com s'organitza l'àrea en termes socials? És a dir, qui en són els actors i quants n'hi ha, quines institucions hi intervenen, com s'hi entra i com se'n surt, quina mena de lligams hi ha entre actors i institucions, etc.? Triar una àrea d'estudi implica delimitar un camp social i centrar-se en una *comunitat d'usuaris* concreta, és a dir, una xarxa d'interlocutors interconnectats sobre la base d'unes aficions concretes, en les quals els parlants desenvolupen papers diferents, més o menys perifèrics, amb més o menys ascendent sobre la resta de la xarxa, que tenen uns punts de trobada, unes vies de comunicació, unes pràctiques socials i discursives, etc. Cada comunitat d'usuaris té les seves vies de comunicació, els seus gèneres propis i les seves pràctiques privatives, molt difícils de detectar si no és des de dins de la comunitat. No és el mateix analitzar la implantació del lèxic en un esport que es practica de manera autònoma a la natura amb pocs lligams oficials i sense projecció mediàtica, com l'escalada esportiva, que analitzar què s'esdevé en un esport federat amb certa presència als mitjans de comunicació i alguna vinculació amb l'Administració com l'hoquei (Nogué i Vila, 2007a i 2007b).

2. Com s'organitza l'àrea en termes sociolingüístics? És a dir, quines llengües hi tenen algun paper, com s'estructuren els esdeveniments comunicatius rellevants per al camp, quina és la composició demolingüística dels seus participants, quins són els mitjans de comunicació de què se serveixen i en quins se'n parla des de fora, quines són les normes d'etiqueta lingüística dels participants en el camp, etc.? Per exemple, per a entendre per què la terminologia anglesa té més vigor en l'hoquei que no pas en l'hoquei patins és important capir que, per la seva posició social, els practicants de la primera disciplina tenen un contacte superior amb l'anglès i el perceben, a més, com un element distintiu i identificador propi de l'esport en major mesura que no pas els de la segona (Nogué i Vila, 2007b).

3. Com s'estructura el camp des d'una perspectiva terminològica? És a dir, quines institucions han intervingut en la codificació terminològica de l'àrea, quines actuacions han dut a terme, com s'han desenvolupat aquestes actuacions, quina difusió se n'ha fet, etc.? Entendre les vies per les quals s'han difós les propostes neològiques i el grau fins al qual els presumptes usuaris hi han tingut accés (o no) resulta crucial per a

analitzar adequadament quines etapes han funcionat i quines no d'un procés d'implantació. De fet, i contràriament a allò que podria imaginar-se, un dels resultats més clars de la recerca en implantació terminològica a Catalunya fins ara és que els parlants no són reticents per principi a les innovacions, sinó que, senzillament, ni les saben ni saben que hi ha institucions que les generen (Vila i Nogué, 2007; Gresa, 2013).

FIGURA 3
Fases de l'anàlisi d'implantació terminològica

Un altre dels punts essencials de la recerca en implantació d'inspiració sociolingüística són les tècniques de recollida i anàlisi de dades. D'acord amb les necessitats de cada treball, hom pot recórrer a bona part de les tècniques usades en sociolingüística (Mallinson, Childs i Herk, ed., 2013):

1. Qüestionari o enquestes amb preguntes obertes, semiobertes i tancades, sobre coneixements, usos, representacions, aprenentatges, etc.
2. Entrevista semidirigida a partir d'un guió.
3. Observació subreptícia o participant.
4. Enregistraments d'interaccions, ja sigui de mitjans de comunicació, d'esdeveniments públics —com una classe o una conferència— o més privats, com una conversa.
5. Exploració i buidatge d'usos en els mitjans.
6. Buidatge d'altres materials escrits.

És mitjançant l'ús combinat d'aquestes i altres eines que es pot arribar finalment a confegir un quadre multidimensional que permeti valorar la implantació de les propostes analitzades en els camps socials sotmesos a inspecció.

4. SÍNTESI I CONCLUSIONS

L'estudi de la implantació ha estat desatès durant molts anys per causes tant teòriques —especialment per la visió dirigista de la prescripció lingüística— com aplicades, com ara el seu alt cost. En la mesura que les operacions de regulació normativa de la llengua vagin deixant de banda el seu caràcter *de dalt a baix* i vagin incloent l'anàlisi de l'ús efectiu de les solucions establertes entre els seus barems d'eficiència, caldrà incloure estudis d'implantació per tal de poder avaluar l'eficàcia i l'eficiència de la feina realitzada.

En aquest article s'ha intentat contribuir al desenvolupament de la teoria i la metodologia dels estudis d'implantació seguint tres vies. En primer lloc, hem revisat com s'insereix la noció d'*implantació* en el marc de la teoria general de la política lingüística. En segon lloc, hem intentat argumentar que l'anàlisi de la implantació hi guanyaria si incorporés un cert nombre de premisses i conceptes d'origen eminentment sociolingüístic. En aquest sentit, hem argumentat que la visió sociolingüística permet una comprensió més dinàmica i pluralista de l'agentivitat en la llengua, facilita comprendre el fet lingüístic com a fenomen social i multidimensional, i proporciona una visió de la llengua fonamentada en la noció de l'*heterogeneïtat estructurada*. Finalment, hem plantejat l'esquema utilitzat per a la recerca en implantació de terminologia explorada en comunitats d'usuaris reduïdes.